

PLANTENWERKGROEP

--- NMC-Schijndel --- Natuurgroep Gestel ---

Plant van de maand oktober 2025

Zwarte toorts

Algemeen

Wetensch. naam	Verbascum nigrum L. ***
Uitspraak	Verbáscum nigrum
Familie	Scrophulariaceae/Helmkruidfamilie
Geslacht	Verbascum/Toorts
Soort	Zwarte toorts
Plantvorm	Kruid. Hemicryptofyt****
Leefvorm	Overblijvend
Hoogte	60 tot 150 centimeter
Wortel	Penwortel
Stengel	Rechtopstaand
Bladstand	Verspreid
Bladvorm	Langwerpig/eirond
Bladkleur	Groen
Bladrand	Ongelijk gekarteld
Bloeiperiode	Juni – september
Bloeiwijze	Aar
Bloemtype	Tweeslachtig
Bloemkleur	Geel(meest opvallende kleur)
Bloemvorm	Tweezijdig symmetrisch/Regelmatig
Kelkbladen	5
Kroonbladen	5
Meeldraden	5
Stijlen	1
Stempels	1
Vruchtbeginsel	Bovenstandig
Vrucht	Doosvrucht
Groeiplaats	Bermen, taluds e.d.

Foto 1. Zwarte toorts

Afb. 2. Penwortel

Inleiding

In 2024 ben ik onverwachts een staaltje huisvlijt tegengekomen dat m'n aandacht trok omdat daarin de maanden van het jaar centraal staan. Ook in 2025 vraagt elke maand weer mijn/ onze 'natuur'aandacht.

October, hier nog met een **c**, heet **Wijnmaand**. In de afbeelding worden de aangevoerde druiven met voeten getreden. Dat wordt vast lekkere wijn.

Oktober is de achtste maand van het jaar, inmiddels weten we dat dit nog een erfenis is uit de tijd dat maart de eerste maand van de jaartelling was.

Als plant van de maand heb ik deze keer voor de **Zwarte toorts** gekozen. De bloeiperiode loopt weliswaar van juni tot september maar de slotfoto verduidelijkt mijn maandkeuze.

Naamgeving

Verbascum. *Verrbascum* komt van *Barbascum*. Barbascum betekent van een baard voorzien. Die *baard* zien we aan de *gebaarde* meeldraden. Ook bladeren en stengels zijn (wolachtig) behaard.

Nigrum. *Nigrum* betekent, zoals we wel weten, zwart.

Zwarte. Ook in het Nederlands komt *zwart* in de naam van de plant voor.

Toorts. Na de volgende handelingen: -doop de bloeistengel in vet, hars of pek, -steek die fakkel aan en je hebt een 'vlammende' *toorts*. We zitten nu even in de Middeleeuwen

In het Fries, Frans, Duits en Engels noemt men de plant achtereenvolgens: Swarte fakkel/Lyts wolkrûd, Molène noire, Schwarze Königskerze en Darkmullein.

Donkere toorts is een mooi synoniem voor de plant.

Plaatsing

Heukels** plaatst de plant in de Helmkruidfamilie, verder in het geslacht Toorts en de soort Zwarte toorts. In het geslacht Toorts worden nog negen andere planten genoemd. Hiervan is in oktober 2020 de Kandelaartoorts als *Plant van de Maand* besproken.

Beschrijving

Levensvorm. De Zwarte toorts is een overblijvend kruid en valt bij de indeling van Raunkiaer onder de Hemicryptofyten****. De plant zal tussen de 60 en 1,50 cm. hoog worden.

Wortels. De plant heeft een penwortel, het New Kreüterbuch van L Fuchs uit 1543 geeft daar een indruk van(afb.2).

Stengels. De behaarde stengels staan rechtop(foto 1) en zijn soms bovenaan vertakt. Let verder op de stengel waar die kantig is(ook bovenaan, foto 3*).

Foto 3. Vierkante stengel

Foto 4. Bladrozet

Foto 5. Blad boven en onderzijde

Bladeren. De overblijvende plant laat een bladrozet zien(foto 4). Het lijkt dat de plant twee soorten bladeren heeft. De onderste tot 20cm. grote bladeren hebben vrij lange stelen, ze zijn langwerpig/eirond, de rand is ongelijk gekarteld, weinig behaard, de kleur van de onderkant is lichter dan de bovenkant(foto 5) en de bladvoet is scheef of hartvormig die soms langs de steel wat afloopt(bij de kaarsen zie je juist duidelijke aflopende lijsten langs de steel). De bovenste verspreid staande bladeren zijn kleiner en praktisch ongesteeld.

Bloemen. De plant heeft een aarvormige bloeiwijze waarbij alle bloempjes tegelijk bloeien(foto 1). Er zitten een paar bloempjes bij elkaar in de oksel van het schutblad(foto 6). De tot 2½cm. grote gele bloem, zelden wit(foto8) is aan de voet paarsrood gevlekt. De bloem heeft vijf kelktanden en vijf, vier kan ook, vergroeide kroonblaadjes. De vijf meeldraden zijn kenmerkend wollig-paars bekleed(foto 7). Verder heeft de bloem één stijl met één stempel.

Foto 6. Paar bloempjes

Foto 7. Bloem

Foto 8. Witte bloempjes

Vruchten. Het bovenstandige vruchtbeginsel ontwikkelt zich tot een tweehokkige doosvrucht die een 'talloos' aantal zaadjes bevat(foto9*).

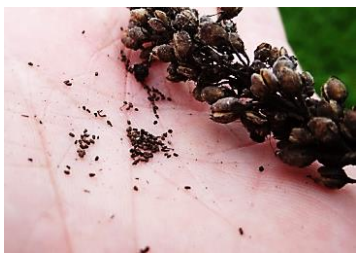
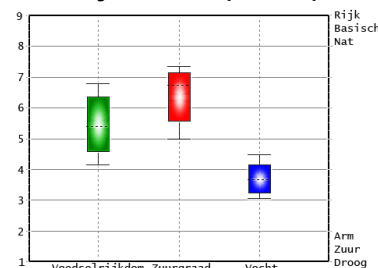

Foto 9*. Vruchten/zaden

Afb.10*. Ecologische parameters

Kaart 11.

Groeiplaats

Bekijken we de groeiomstandigheden(zie ook afb. 10*), dan zien we dat:

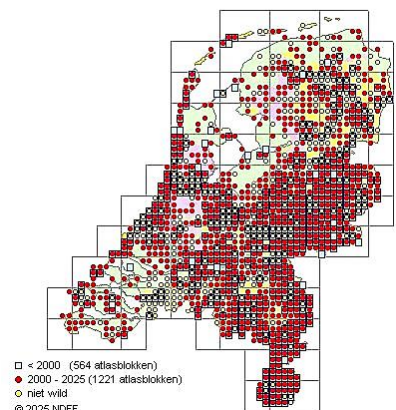
- het substraat matig voedselrijk zal zijn.
- de zuurgraad tussen 5½ en 7¼ ligt.
- de plant een drogere omgeving zoekt.
- wat het licht betreft zul je de plant op een zonnige plaats tegenkomen.

Zwarte toorts vind je o.a. in bermen, duinen, grasvlakten en ruderaal plaatsen.

Verspreiding

Kaartje 11 laat zien waar onze Plant van de Maand wereldwijd groeit. Zoemen we in op Nederland, dan geeft kaartje 12 hiernaast van Floron aan waar de plant in Nederland voorkomt. Ze wordt als *inheems, vrij algemeen* aangeduid.

Kaart 12.

Wetenswaardigheden

Dirk Leonard Oskamp schrijft in 1796 in deel 1 van *Afbeeldingen der artsney-gewassen met derzelver Nederduitsche en Latynsche beschryvingen*:

GEBRUIK. Van sommigen (gelijk van LINNÆUS) is de Wortel dikwijls aangeprezen; doch teegenwoordig word zij byna door geene Geneesheeren meer voorgeschreeven.

En volgens Flora Batava:

HUISHOUDELYK GEBRUIK. De Bloemen by uitnemendheid gezogt door de Byen (*Swed. Auh.*) De Plant door Noordfche Volkeren aan het Vee gegeven, als het zelve iterk verma-
LIT. (GUNNER) Wordt als eene cierlyke Plant in onze Bloemhoven gekweekt.

Tot slot

Zoals gezegd is oktober niet **de** bloeimaand van de Zwarte toorts, maar op 7 oktober 2023 kunnen we in Oosterbeek de slotfoto van deze *Plant van de Maand* beschrijving maken. Hierbij laat de plant zowel zaad-, als bloeistengels zien. Komt U die dit jaar ook tegen?

Tekst : Gerard te Dorsthorst

Afb. foto's: GtD(1,4,5,6,7); New Kreüterbuch(2); Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online(3,9,10); Saxifraga(8); GBIF(Global Biodiversity Information Facility)(11); Floron(12).

1. Zwarte toorts	Voornes duin	3 sept. 2017
2. Penwortel	New Kreüterbuch, L Fuchs, 1543	
3*. Vierkante stengel	Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online	
4. Bladrozet	Hilvarenbeek	15 aug. 2021
5. Blad boven-/onderzijde	Tongerlo	24 sept. 2018
6. Paar bloempjes	Tongerlo	24 sept. 2018
7. Bloem		26 aug. 2012
8. Witte bloempjes	Saxifraga – Rutger Barendse	
9*. Vruchten/ Zaden	Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online	
10*. Ecologische parameters	Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online	
11. Verspreiding wereldwijd	GBIF	
12. Verspreiding Nederland	FLORON Verspreidingsatlas Vaatplanten	

*https://www.floravannederland.nl/planten/zwarte_toorts

**Heukels' FLORA van Nederland. 24e druk. 2020.

***L. Carl von Linné (Carolus Linnaeus), Zweden, 1707 - 1778.

****Hemicryptofyt: Plant met winterknoppen onder of iets op de grond.

opm. De Plant van de Maand is te vinden op:

<https://www.nmcschijndel.nl> en op: <https://www.natuurgroepgestel.nl>

Mail: gerardtedorsthorst@home.nl

Zwarte toorts.

Zwart is nog moet zo zijn dat de naam Graag een veronderstelling.

niet verklaard, of het de deels zwarte steel rechtvaardigt. reactie op deze